

Recenzii

Relevant în primul rând pentru cunoașterea începuturilor vieții bisericești a românilor nord-americani și pentru analiza modului în care un călător român a perceput lumea nouă la începutul secolului al XX-lea, sunt convins că acest text ar merita tradus în engleză, spre a avea o circulație cât mai mare. Cu siguranță, istoricii canadieni și americani ar fi interesați de el.

Meritul enorm al editorilor este de a fi descoperit, editat, publicat și introdus un important document despre începuturile migrației românești spre America de Nord. Textul produs de preotul Henția se constituie ca o nouă lumină aruncată asupra acestor începuturi. Acesta poate sta alături de cele scrise de Iancu Roman (1910), Ioan Podca (1912), Ion Iosif Șchiopu (1913) și Aurel Bungărdan (1919).

Pr. Conf. Dr. Daniel Buda

Vasilios Gh. Skiadas, *Educarea-învățarea-recreerea copilului din punct de vedere pedagogic creștin*, traducere: pr. dr. Ciprian Ioan Staicu, Galați, Editura Egumenița, 2014, ISBN 978-606-550-149-2

Teolog și pedagog, cu o experiență didactică de peste patru decenii în sistemul de învățământ grec, Vasilios Gh. Skiadas abordează din dublă perspectivă, pedagogică și teologică, locul educației copilului în cadrul preocupărilor societății contemporane. Nucleul cărții este reprezentat de articole periodice publicate în diverse reviste și ziare, care au evidențiat aspecte privind educația și necesitatea „unei alte forme de educație care s-ar baza mai mult pe cuvântul inspirat al lui Dumnezeu, o educație creștină, de fapt, care nu ar ignora, însă, concluziile actuale ale științei și ale educației” (p. 10).

În capitolul I, *Familia contemporană* (p. 13-45), autorul punctează rolul părinților, așa cum a fost ilustrat încă din Antichitate, atât de Euripide, cât și de către Sf. Grigorie Teologul. Viziunea, plină de lirism, privind împlinirea femeii prin maternitate, este completată de argumente psihologice în ceea ce privește complexitatea implicării mamei în familie și în societate. Vasilios Gh. Skiadas atrage atenția asupra vectorului patern în cadrul familiei creștine: „Subestimarea rolului tatălui în întreaga problemă a educației copiilor tinde astăzi să dispară, ca urmare a împrejurărilor favorabile acestei schimbări în cadrul vieții familiale” (p. 28). Natalitatea scăzută, schimbarea rolurilor în familie, creșterea numărului divorțurilor, severitatea sau protecția excesivă a părinților față de copii, lipsa modelelor constituie câteva dintre problemele familiei creștine contemporane, multe dintre acestea evidențiate de către copii, ca subiecți ai unor demersuri investigative educaționale.

Al doilea capitol, *Forma educației* (p. 46-77) se bazează pe opinia fundamentată pedagogic, conform căreia cea mai bună formă de educație trebuie să contribuie la consolidarea predispozițiilor pozitive ale copilului și la atenuarea celor negative. Așadar, pornind de la precepte psiho-pedagogice, Skiadas prezintă consecințele unei educații despotice, accentuând modalitățile concrete de realizare a unei educații democratice, bazate pe comunicarea cu (a) copilul(ui), susținerea evaluării de sine, responsabilizarea copilului, încurajarea, empatizarea, cultivarea dragostei de învățătură, a imaginației, a autonomiei, a bunei dispoziții și a altor virtuți.

Recenzii

Capitolul al III-lea, *Mijloace ale educației* (p. 78-110), insistă asupra delimitării „tuturor bunurilor culturii noastre duhovnicești care se încearcă a fi adaptate naturii speciale a copilului”, (p.78). Autorul identifică mai multe greșeli în educarea copiilor, care își au originea în lipsa acută a formelor de consiliere adecvate tinerilor înainte de asumarea responsabilă de către aceștia a rolurilor în familie. Printre greșeli sunt amintite: dormitul în aceeași cameră cu copilul (fenomenul co-sleeping, îndelung discutat de specialiști), pronunții defectuoase ale părinților în perioada de preverbalizare a copilului, interdicțiile continue, protecția excesivă, oprimarea ș.a.: „Părintele de astăzi se află, pe de o parte, în fața unei mode a libertății depline acordate copiilor, iar pe de alta, în fața fricii ca nu cumva disciplina care este cerută adesea copiilor să le creeze vreun complex de inferioritate” (p. 95). Vasile Gh. Skiadas atrage atenția asupra înțelegerii greșite a sensului autentic al libertății și asupra faptului că libertatea fără limite este echivalentă cu abuzul: „A nu-i refuza nimic copilului înseamnă a-l învăța rău și a-l face incapabil să ia în piept, mai târziu, viața însăși.” Deosebit de bine punctată este, în același capitol, problematica educării simțurilor și, totodată, necesitatea cultivării rațiunii, a voinței, a sentimentului și a celorlalte funcții sufletești.

Un capitol interesant, al IV-lea, intitulat *Educația religioasă* (p. 110-140), delimitează conceptul de educație creștină, reliefând religiozitatea ca element de bază al educației sănătoase prin manifestarea sa în toate etapele dezvoltării psiho-somatice a persoanei: „Religiozitatea incompletă a vârstei preșcolare este urmată de evoluția pozitivă a religiozității primei vârste școlare, cea între 6-12 ani, urmată de viața religioasă agitată a vârstei adolescenței, de la 13 ani în continuare [...] Scopul nostru va trebui să fie ca, în mod simplu și natural, să îl transpunem pe preșcolar de la materialitatea trăirilor lui religioase la un sens mai duhovnicesc al religiei” (p. 112). Totodată Vasiliu Gh. Skiadas propune cititorului o fundamentare psihologică a viziunii sale asupra procesului dezvoltării religioase a copilului, insistând asupra caracterului personal, individualizant, al educației religioase și asupra consecințelor nefaste ale respingerii religiozității, prin tendințele egocentrice ale realităților contemporane, aspecte susținute și de argumente psihiatrice. „Respingerea religioasă a fost asemănată cu «caria de lemn». Așa cum aceasta roade interiorul lemnului, la fel indiferența religioasă distruge în timp viața emoțională a omului și deformează caracterul acestuia” (p. 116). O atenție deosebită este acordată delimitării conceptului de educație religioasă la Sfinții Părinți ai Bisericii, îndeosebi la Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Vasile cel Mare și Sf. Grigorie Teologul, în viziunea cărora „educația creștină ortodoxă urmărește transmiterea luminii dumnezeiești, care transfigurează sufletul copilului și îl conduce la asemănarea cu Dumnezeu” (p. 119). Cultivarea religiozității este susținută și cu argumentele pedagogului Jan Amos Comenius (sec. al VII-lea) care, în lucrarea reprezentativă *Didactica Magna*, subliniază importanța fundamentării educației pe transmiterea credinței și pe necesitatea cultivării religiozității încă de la nivelul preșcolarității.

Autorul subliniază aspecte referitoare la importanța vieții liturgice a copiilor și legătura intrinsecă educație-cult, accentuând rolul părinților: „Îndatorirea primordială a oricărei familii creștine este să facă educație liturgică a tinerilor ei vlăstare, în primul rând prin așa-numita cateheză familială” (p. 127) și fundamentându-și punctul de vedere pe ideile pedagogice ale Mariei Montessori. Mai mult decât atât, pentru că doar „comuniunea co-

Recenzii

pilului cu Dumnezeu îi asigură acestuia o dezvoltare sănătoasă” (p. 134), Vasilios Skiadas subliniază necesitatea educației euharistice a copiilor, prin pregătirea deplină pentru a primi Taina Dumnezeieștii Euharistii, recunoscând rolul factorului familial pentru realizarea acestui imperativ.

Capitolul al VI-lea, *Școală și educație*, (p. 141-178), evidențiază rolul complementar pe care școala îl are în îndeplinirea finalităților educative, menționând soluții privind atenuarea problemelor de adaptare a copiilor la mediul școlar, educatorul ca model, calitățile necesare asumării acestui rol – iubire, răbdare, stăpânire de sine, relațiile de colaborare educator-părinți, școlile părinților. O atenție deosebită, consideră autorul, trebuie acordată lecturilor copiilor.

Problema recreerii copilului, delimitarea nevoii de recreere, implicarea industriei divertismentului mass-media pentru împlinirea acestei nevoi și capcanele publicitare, superoferta ludică, accentuare violenței prin intermediul televiziunii, jocurile copiilor, vacanța ș.a. sunt abordate în capitolul al VII-lea, *Recreerea copilului*, (p. 179-215). Printre soluțiile posibile, Skiadas amintește jocurile atletice, muzica, legătura cu natura înconjurătoare, jocurile creative: „În domeniul recreerii copilului nu există împasuri, ci soluții posibile și realizabile. Fiecare copil normal știe singur cum să se recreeze și în ce direcție să își canalizeze energia lui inepuizabilă. Astfel, el își va satisface nevoia sa naturală de mișcare și își va măsura puterile corpului și ale minții lui, spre a cunoaște lumea în care trăiește și se dezvoltă”(p. 186).

Cele șase capitole, echilibrate din punct de vedere al proporției cantitative a abordării formale, sunt fundamentate pedagogic, cele 122 de notițe bibliografice făcând referire la lucrări ale unor pedagogi greci contemporani. Dincolo de faptul că anumite teme sunt mai puțin delimitate conceptual și/sau abordate tangențial, dincolo de anumite confuzii (de exemplu religiozitate-religios-educație religioasă), fără a epuiza integral problematica vizată, lucrarea se impune în spațiul tot mai des invocat azi, al literaturii despre educația creștină.

Drd. Camelia Nicoleta Zamfir (Iacob)

Liliana Naclad, *Discursul religios în mass-media. Cazul României postdecembriste*, Editura Institutul European, Iași, 2013, ISBN 978-973-611-849-4

Lector doctor al Universității „Ovidiu” din Constanța, inspector pe probleme de mass-media în cadrul Arhiepiscopiei Tomisului și expert în comunicare din anul 2004, Liliana Naclad a publicat, în calitate de editor, 8 lucrări, iar în calitate de autor, peste 500 de articole și știri.

Volumul „Discursul religios în mass-media. Cazul României postdecembriste” reprezintă încununarea studiilor doctorale la UNATC – București, sub îndrumarea prof. univ. dr. Manuela Cernat, care semnează prefața (p. 7-9), și este structurat în șapte capitole care își au sorginea în ipoteza conform căreia evenimentele postdecembriste au favorizat implicarea religiosului în spațiul practicilor sociale și, implicit, recuperarea discursului religios românesc atât în spațiul eclesial, cât și în spațiul mass-media. Lucrarea abordează discursul